

העב והצדק

יו"ל ע"י מוסדות קוסון בארה"ק
בנשיאות אדמו"ר שליט"א
בני ברק - גבעת זאב

מכון בני שלשים

בס"ד • פרשת עקב תשפ"א

גליון מס' 25 • שנה א'

דברי תורה מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א

והיה עקב תשמעון וגו'. פירש"י מצוה קלה שאדם דש בעקביו. צ"ב מה היא מצוה קלה, וי"ל הכונה על מצוות סוכה, ונקראת מצוה קלה כמו"ש חז"ל בגמ' (ע"ז ג.) מצוה קלה יש לי וסוכה שמה וכו'. והיא מצוה שאדם דש בעקביו כי נכנס כולו לתוכה ודורך בעקביו. עקב אתון קב"ע כל ז' ימים אדם עושה סוכתו קבע ודירתו ארעי, וז"ש והיה לשון שמחה, סוכות זמן שמחתנו, ועל מצוות שמחה מקבלים שכר בעוה"ז כמו"ש (להלן כח מז) תחת אשר לא עבדת את ד"א בשמחה, ומכלל לאו אתה שומע הן.

והיה עקב תשמעון. פירש"י מצוות קלות שאדם דש בעקביו. י"ל הכונה דהנה מצוות שילוח הקן נקראת בלשון חז"ל מצוה קלה, כדתנן (חולין קמב.) ומה אם מצוה קלה שהיא כאיסור אמרה תורה למען יטב לך והארכת ימים וכו'. והנה חיוב מצוה זו הוא כשאדם הולך בדרכו ונזדמן לו קן כמו"ש כי יקרא פרט למזומן. וז"ש מצוה קלה שאדם דש בעקביו, פי' שהולך לתזנום בעקביו ונזדמנה לו מצוה קלה היא שילוח הקן, ואפי' על מצוה כזו הובטח שכר עצום כדכתיב (להלן כב ז) והארכת ימים.

והיה עקב תשמעון. צ"ב למה לא אמר והיה אם שמע תשמעון כאמרו בכל מקום. וי"ל הכונה דהנה השמיעה היא באוזן, ולפעמים אדם שומע מוסר ותוכחה באזניו אבל אין הדברים נשמעים לגופו ואיבריו, אכן באזניו שמע והבין אבל אין רגליו נשמעים לו והיו כאילו לא שמעו. וז"ש והיה עקב תשמעון פי' שתשמעו שמיעה מעולה שתתפשט בכל האיברים מן הראש עד העקב.

היה עקב תשמעון וגו'. פירש"י מצוות קלות שאדם דש בעקביו. צ"ב מה הם מצוות קלות, הנה אאמו"ר ז"ל כתב בתפוחי חיים הכונה למצוות התלויות בהליכה כגון ביקור חולים וכו"ב שע"י הליכה בלבד מקיים המצוה, וזהו מצוות קלות שאדם דש בעקביו. ואמרתיו לפי"ז בצחות היינו מה שכתוב ושמר ד"א לך את הברית ואת החדש, היינו אדם שהולך להשתתף בברית מילה וכן מי שהולך לעשות חסד עם חבירו

והיה עקב תשמעון. פירש"י מצוות קלות שאדם דש בעקביו. צ"ב אלו מצוות הם שאדם דש בעקביו ח"ו. וי"ל הנה בפ' שופטים עה"פ ולבתי סור מן המצוה (להלן יז ט) פירש"י אפילו מצוה קלה של נביא, הרי שאדם עלול לזלזל במצוות נביא מאחר שסבור שמצוה זו אינה מן התורה ולכן נקראת מצוה קלה. וזהו עקב תשמעון, כמו"ש נביא מקרבך מאחריך כמני יקים לך ד' אלקיך אליו תשמעון (דברים יח טו).

והיה עקב תשמעון. פירש"י מצוות קלות שאדם דש בעקביו. ומי הוא זה האדם שדש מצוות בעקביו. וי"ל הנה איתא בגמ' (יומא כח:) קיים אברהם אבינו כל התורה ואפילו עירוב תבשילין, ותיקנו הגירסא וכן הוא בתשובות הרשב"א ועוד ע"י בס' דקד"ס ובס' דברי דוד להט"ז שצ"ל עירוב תחומין. לפי"ז יש לומר דמצוה קלה היא מצוות תחומין, וזהו דש בעקביו הילוך תחום שבת. ויש להוסיף דהכונה על אברהם אבינו ע"ה הנקרא אדם כמו"ש האדם הגדול בענקים (יהושע יד טו), וזהו אדם דש בעקביו, כלומר הוא סלל את הדרך למצוה זו התלויה בעקב.

והיה עקב תשמעון. ברש"י מצוות קלות שאדם דש בעקביו. הנה שמיעה היא באזנים ואוזן הוא האבר הגבוה בגוף כמו"ש בע"ח בענין אורות אח"פ, עקב הוא החלק הנמוך ביותר, קיום התורה פירושו שהתורה מקיפה את האדם מכף רגל עד ראש, מאוזן ועד עקב.

והיה עקב תשמעון. וברש"י בשם מדרש מצוות קלות שאדם דש בעקביו. הנה באוה"ח הקשה מה שייך כאן אמרו והיה לשון שמחה. וי"ל דהנה מי שעובד ד' מיראה נדמה לו קיום המצוות כהר קשה, אבל כאשר עובד מאהבה ושש לקיים המצוות בשמחה אזי כל מצוה קלה היא בעיניו. וז"ש והיה, פי' אם תקיימו המצוות בשמחה מתוך אהבת ה' אזי עקב תשמעון יהיו המצוות בעיניכם כמצוות קלות שאדם דש בעקביו, וכעין שפירש"י בפ' יוצא עה"פ וישא יעקב רגליו וגו' (בראשית כא א) משמתבשר בשורה טובה נעשה קל ללכת.

והיה עקב תשמעון וגו'. פירש"י מצוות קלות שאדם דש בעקביו. י"ל בדרך צחות עפ"י מה שמובא בשם הה"ק מהר"ש מלויבאוויטש זיע"א עה"פ עקב אשר שמע אברהם בקולי (בראשית כו ה), כי יהודי עובד ד' צריך להיות ניכר ונבדל אפילו בדרך הילוכו ופסיעת עקב שלו וז"ש עקב אשר שמע אברהם בקלי, דבכל תנועה שלו ניכר שהוא שומע בקול ד' עכ"ד. ולפי"ז יש לומר כאן הפי' מצוות קלות שאדם דש בעקביו, כלומר לכווין גם התנהגות חיצונית בדרך ד' עד שיהיה ניכר בעקבותיו והילוכו בשוק שהולך בדרך ד', אינו דומה הילוכו של בן תורה להילוכו של עם הארץ, ואעפ"י שהוא נראה לכאורה דבר של מה בכך ומצוה קלה מ"מ יש בזה יסוד גדול.

והיה עקב תשמעון וכו' ושמר לך וגו' ואת החסד אשר נשבע לאבותיך. המפרשים הקשו דמה שייך כאן ענין חסדי אבות. וי"ל דהנה במדרש איתא והיה עקב אלו מצוות קלות שאדם דש בעקביו, ותמוה, וי"ל דהוא הענין הגדול שישראל מוחזקים במסורות אבות אפילו במנהגים ודברים קלים כמו"ש (משלי א ח) אל תטוש תורת אמן, וכדכתיב (שיר השירים א ח) צאי לך בעקבי הצאן. וזהו מצוות קלות שאדם דש בעקביו, ובזכות שזנהררים ללכת בעקבי אבות יתמשך עליהם חסד אבות ולא ינתק מהם.

והיה עקב תשמעון וכו' ושמרתם ועשיתם אותם. ובמדרש מצוות קלות שאדם דש בעקביו, ותמוה. וי"ל דהנה פי' באלשיך הק' תשמעון היינו ללכת להטות אזנו לשמוע תורה בביהמ"ד, והשכר ע"ז יהיה ושמרתם ועשיתם היינו בזכות השמיעה תזכו לקיים עיי"ש. והוא ע"ד גדול תלמוד שמביא לידי מעשה (קדושין מ:). וכן פירש"י בפ' ראה עה"פ שמור ושמעת, כל שאינו בכלל משנה אינו בכלל מעשה. ולפי"ז תשמעון היינו הליכת ביהמ"ד. וזהו מצוות קלות שאדם דש בעקביו היינו שהולך ברגליו ועקביו לבית המדרש לשמוע דברי תורה, ואמרו בירושלמי (ברכות פ"ב ה"ג) ההולך לביהמ"ד צריך להקל רגליו, והיינו מצוות קלות.

להשתתף בשמחתו או איפכא ח"ו חסד של אמת, ע"ז הובטח כאן שכר ואילו הם מצות קלות שאדם דש בעקביו.

ואהבך וברכך והרבך וברך פרי בטןך ופרי אדמתך דגנך ותירשך ויצהרך ועשתרת צאנך וגו'. י"ל כאן נרמזו ז' רועים ז' מדות. ואהבך וברכך בח' חסד אברהם כמו"ש אברהם אהבי (ישעיה מא ח), וברכך והרבך בחינת יצחק וימצא בשנה ההיא מאה שערים ויברכהו ד', פרי בטןך בחי' יעקב שנתברך בבנים, ופרי אדמתך בחי' משה כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא, דגנך ותירשך ויצהרך בחינת אהרן הכהן תרומת דגן תירש ויצהר, שגר אלפיך פירש"י ולדי בקרך בחי' יוסף בכור שורו, ועשתרת צאנך דרגא דדוד רועה צאן.

שגר אלפיך. ע"י אבן עזרא בשם מפרש גדול טעם למה נקרא הבקר בשם אלפיך. ובס' משך חכמה פ"י אלפיך לשון לימוד כמו מלפנו מבהמות ארץ. ולפי"ז י"ל רמז 'שגר אלפיך' היינו שלימודו לא ישתכח ממנו אלא יהיה שגור על לשונו בלא מגומגום והוא ג"כ ברכה גדולה.

והסיר ד' ממך כל חלי וכל מדוי מצרים הרעים וגו' לא ישימם בך. מובא בספר אור מלא לדו"ז מן הק' וכמדומה שאמרו בשם אביו אא"ז הק' ז"ל בעל בני שלשים, דהנה נודע אשר השם יל"י שהוא שם אחד מע"ב שמות הוא מסוגל לרפואה (ויצא מר"ת ה' לאורך ימים, וכן פירש רבינו האריז"ל במ"ש בגמ' גבי רבי אליעזר שחלה ונכנסו חכמים לבקרו וכו' (ברכות ה'): 'היב ליה' ו'דיה ואוקמיה ר"ת יל"י), ועל ידי שם זה יסור המחלה מן החולה, וכן בכונת שם זה יכולין לפעול שלא יחלה כלל, ורמזו כאן בהכתוב שניהם, באמרו והסיר השם ממך כל חלי וכל מדוי, פ"י שסיר המחלה הבאה מכבר בכח שם יל"י נרמז בס"ת חל"י וכל"י מדוי, וכן שלא יבאו מחלות כלל נרמז בר"ת ידעת לא ישימם, שבכונת שם זה יפעול שלא יחלה כלל ע"כ. ויש להוסיף על דבריו הק' דהנה מ"ש והסיר ממך כל חלי וכל מדוי שהוא לכאורה תיור לשון, דהול"ל והסיר ממך מחלה וכו', אך הרמז בזה דהנה ממ"ך עולה ב' פעמים יל"י, וז"ש והסיר השם ממך היינו דנצרך לב' פעמים שם יל"י, א' להסיר ממך כל מחלה, כ"ל עולה יל"י, והב' וכל מדוי מצרים לא ישימם בך, וזהו כ"ל מחלה וכל"י מדוי דנצרך לשני שמות לשני מיני רפואות.

והסיר ד' ממך כל חלי. כ"ל חל"י גימ' צ"ח, י"ל עפ"י מ"ש חז"ל (תנחומא נצבים א') הובא ברש"י ריש פ' נצבים כיון ששמעו ישראל צ"ח קללות שבמשנה תורה הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד בכל אלו התחיל משה לפייסם הרבה הכעסותם וכו' ולא עשה עמכם כלליה עיי"ש. וזה שהבטיח כאן והסיר ד' ממך כל חלי היינו אותן צ"ח מכות וחלאים, וכמו שאמרו חז"ל (ב"ק קז:) עה"פ והסירותי מחל"ה פ"ג חלאים תלויים בה.

ונתנם בכל שונאיך. יש לפרש עפ"י הידוע דהנה כשיצאת גזירה מאתו ית' מוכרח הדבר להתקיים ולא ישוב דברו ריקם, רק דאצל ישראל יכולים לבטל הגזירה ע"י תפלה או בכחו של צדיק כמו"ש חז"ל (מו"ק טז:) צדיק מושל יראת אלקים אני מושל באדם מי מושל בי צדיק שאני גוזר גזרה ומבטלה. אבל עכ"פ הגזירה קיימת רק דבכח התפלה מעביר הקב"ה הגזירה מישראל לאו"ה, וז"ש והסיר ד' ממך כל חלי וכו' ומיד ונתנם בכל שונאיך, פ"י דמעבירן מישראל ונותנן באו"ה.

ובזה פירשנו דברי המשנה (ברכות לד:) אמרו עליו על רבי חנינא בן דוסא שהיה מתפלל על החולים ואומר זה חי וזה מת, וקשה בשלמא זה חי מן הנכון לבשר טוב אבל למה הוצרך לומר זה מת והוא מוציא דבה הוא כסיל כתיב, ואיזה צורך יש להודיעו שימות. אך להנ"ל יש לבאר שהיא מלתא חדא דהיינו כשהיה רחב"ד מתפלל על חולה וראה שגזירה עליו גזירת מות ח"ו היה מבטל מעליו הגזירה בתפלתו ואומר זה חי ואילו הגזירה תתקיים באחר, ע"כ הוסיף ואמר וזה מת, פ"י על רשע מאו"ה היה מעביר הגזירה

ואומר זה תחת זה, וז"ש זה חי וזה מת, פ"י הרשע מת ואילו זה החולה חיה יחיה.

כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות. פירש"י אם התחלת במצוה גמור אותה וכו'. ופ"י המפרשים שהוצרכו חז"ל לדרוש כן מדכתיב כל המצוה בלשון יחיד, דאי קאי אשמירת כל המצות הול"ל כל המצות אשר וגו', ושוב קשה דלא שייך לשון 'כל' על מצוה אחת, לכן דרשו שיגמור את כל המצוה. ורבינו המהר"ל הוסיף דלא שייך לומר דהמצוה קאי על כל התורה כולה שנקראת מצות ד' דא"כ מאי קאמר אשר אנכי מצוך היום הרי לא נצטוו באותו יום בכל התורה, ולפיכך דרשו כך דקאי שצריך לגמור המצוה ע"כ. ותמוה דגם לדבריו עדיין לא הונח הכתוב אשר אנכי מצוך היום, וכי היום נצטוו באותה מצוה. וי"ל הכונה דהנה לכאורה אדם המתחיל המצוה למה לא ימשיך לעשותה עד גמירה עד שיוצרכו לזרזו ולומר לו גמור, ודאי אינו אלא משום שמחשב שבין כך וכך יעשה עוד מצוה אחרת וכו' ויחטוף הרבה מצות. לכן באתה התורה ללמדנו כאן שזה אינו דרך נכון אלא אלא המתחיל במצוה ישלימנה עד גמירה כאילו לא ניתנה עוד מצוה אחרת ביום זה אלא מצוה זו בלבד. וז"ש כל המצוה אשר אנכי מצוך היום' תשמרון לעשות, כלומר כאשר התחלת במצוה הרי תהיה בעניין כאילו זו כל המצוה שניתנה לך ליום זה, וממילא תשלים ותגמור אותה ולא תהרהר במצוה אחרת.

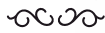

כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ד' יחיה האדם. י"ל עפ"י מש"כ בזה"ק בפרשתן (רע"ב ע"א) דהלחם נתקן ע"י הברכה, דבתחילה היה מו"ץ כדתנן מו"ץ ותבן פטורין מן המעשר ואח"כ נתקן ונעשה מן מו"ץ המוציא לחם מן הארץ עיי"ש. ולפי"ז יש לפרש הכתוב (תהלים א') לא כן הרשעים כי אם כמו"ץ אשר תדפנו רוח, פ"י כיון דאין באכילתם שום תיקון ותועלת הרי לא נעשה מזה המוציא, אלא נשאר כמו"ץ אשר תדפנו רוח. וז"ש כאן לא על הלחם לבדו יחיה האדם פ"י דלא אכילת הלחם נותן החיות והתיקון אלא על כל מוצא פי ד' דהיינו שמברך את ד' בקדושה ובטהרה ונעשה מן מו"ץ המוציא.

שמלתך לא בלתי מעליך ורגלך לא בצקה. פירש"י לא נפחה כבצק כדרך הולכי יחף שרגליהם נפוחות. והקשו עליו, הרי היו להם מנעלים ולא הלכו יחף כמו"ש בפ' כי תבא (דברים כט ד) ונעלך לא בלתי מעל רגלך. ותיירצו דאין הכי נמי זה שמשמיע הכתוב שלא נפחו רגליהם כדרך הולכי יחף, והטעם משום שלא הלכו יחף דנעלך לא בלתי, והוא דוחק קצת. ונראה לבאר באופן אחר, ודאי שהיו להם מנעלים כדכתיב ונעלך לא בלתי, אבל כידוע דרך הולכי מדבר בשעת הליכתם מסירים המנעלים מחמת החול וכשחונים ובאים לישוב נועלים אותם. וז"ש כאן ורגלך לא בצקה אעפ"י שהלכו במדבר יחף ארבעים שנה, מ"מ כשבאו למקום ישוב נעלו נעליהם ולא בלו כל השנים.

ויש עוד להוסיף ע"ז עפ"י מ"ש זקה"ק בספר אגרא דפרקא (אות ד"ש) בשם מהר"מ חאגיז שמביא בשם חכמי הרמז דענין לבישת המנעלים הוא כדי שלא יגע בשרו על האדמה כי בחטאו של האדם נתקללה על כן עושין הפסק בין הרגל לאדמה, ובעבור זה במקום אדמת קודש וכו' יש לילך יחף, וזהו של נעליך מעל רגלך כי המקום וכו' אדמת קדש הוא (שמות ג ה) עיי"ש. ולפי"ז י"ל מאחר שבעת הליכתם היה הענן מתחתם ליישר הדרך ע"כ הלכו יחף ולא נעלו המנעלים על גבי הענן הקדוש, משא"כ בחתייתם בהעלות הענן נעלו המנעלים.

שמלתך לא בלתי. הטעם על תיבת שמלתך הוא קדמא ואזלא, ויש לרמוז בזה דהנה בזכות ד' דברים נגאלו אבותינו ממצרים שלא שינו את שמם לשונם ומלבושם ושלא היו בהם דילטורין. ש"ם מלבוש לשון ר"ת שמ"ל, וז"ש שמלתך פ"י בזכות דברים הנרמזים בתיבת שמלתך קדמא ואזלא הקדימו ויצאו ממצרים, ורגלך לא בצקה היינו לשון כמו"ש (תהלים טו א) ולא רגל על לשונו, ורגלה לא בצקה פ"י לשונך לא נפחה לדבר לה"ה ורכילות.

ואכלת ושבעת וברכת וגו'. בזה"ק (ח"ג רע"ג ע"א) למיכל שלשה סעודותין בשבת כמה דאוקמוה רבנן דמתניתין דאמר חד מנייהו יאה חלקי עם גומרי שלש סעודות בשבת דאינון שלימו דשבע ברכאן דצלזותא לאשלמא בהון לעשר ורזא דענ"ג ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, ומאן דלא מוקיים לון ואית ליה רשו לקיימן אתהפך ליה לנג"ע צרעת, ובגין דלא ייתי להאי אמר קב"ה לוו עלי ואני פורע אז תתענג על ד' ע"כ. ועי' בניצוצי אורות שפירש ע"ש הכתוב (איוב לד יא) כי פועל אדם ישלם לו. דמינה ילפינן לוו עלי ואני פורע (ביצה טו), פועל ר"ת לוו עלי ואני פורע. וכן כתב בספרו דבש לפי מערכת ש"ן אות ט' בשם הראשונים. ובפ"י הרמ"א הביאו בס' מקדש מלך כתבו בשם מדרש, ומובא בס' תפלה למשה להרמ"ק (שער י). וצ"ע קצת כי בפסוק כתיב פעל חסר עיי"ש. ואולי י"ל פורע לשון מהפך כמו למפרע, והנה הי"ת מהפך גזירת נג"ע לענ"ג בהיפוך אותיות וזהו הרמז לוו עלי ואני פורע.

בעת ההיא אמר ד' אלי פסל לך. הנה לפירש"י היה זה בר"ח אלול, ואז הציוץ דשם אה"ה הוא בסדר הזה הה"א, וז"ש בעת ההיא אמר וגו', וכמו"ש בפנים יפות פ' ואתחנן אל ד' בעת ההיא עיי"ש, ונתבאר אצלנו שם.

את ד' אלקיך תירא. אמרו חז"ל (פסחים כב:) דרבי עקיבא דרש את ד"א תירא לרבות תלמידי חכמים, וי"ל הכונה עפ"י מ"ש במ"ר פ' בהעלותך (פס"ו י"ז) דכיבוד זקנים ות"ח מביא לידי יראת שמים שנאמר מפני שיבה תקום ויראת מאלקיך, וז"ש לרבות ת"ח, פ"י ע"י כיבוד ת"ח יבוא לרבות יראת אלקים. ובזה י"ל מ"ש בגמ' (שבת לא:) רבי ור"א בר' שמעון יתבי חלף ואזיל ר' יעקב בר אחא אמר חד לחבריה ניקום מקמיה דגבר דחיל חטאין הוא א"ל אידך ניקום מקמיה דגבר בר אורין הוא. ולכאורה מאי נפ"מ מאיזה טעם יקומו מפניו, ולהנ"ל א"ש כיון דע"י קימה מפני ת"ח באים לידי יראת שמים ע"כ אמר ניקום מקמיה דגבר בר אורין הוא ונורויה דמלבד מצות כיבוד ת"ח נשיג גם יראת שמים לעצמנו.

וכן מ"ש בגמ' (שבועות ל:) דת"ח מגיד עדות בישיבה, בעובדא דרב יימר הגיד עדות בב"ד לפני אמימר והושיבו, אע"ג דגבי עדים ד"ה בעמידה דכתיב ועמדו, וא"ל האי עשה והאי עשה עשה דכבוד התורה עדיף, ופירש"י עשה זאת ד' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים, וצ"ב מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה, ולהנ"ל א"ש משום דתרת"י איתנהו ביה לכך עדיפא.

ולמדתם אתם את בניכם. בגמ' (ב"מ פה.) כל שהוא ת"ח ובנו ת"ח ובנו ת"ח שוב אין תורה פוסקת מזרעו וכו', ובגמ' (ב"ב ט.) דרשו ע"ז הכתוב והחוט המשולש לא במהרה ינתק. והקשו בתוס' שם דהא כמה היו שהן ואבותיהם ואבות אבותיהם היו ת"ח ולא קאמר עליהם החוט המשולש, אלא הכא היינו טעמא לפי ששלשתן ראו זה את זה וכו' ע"כ. וכן כתבו התוס' (כתובות סב: ד"ה והחוט המשולש) עיי"ש. עדיין תירוצם צריך ביאור מאי נפ"מ לן אם רואין זה את זה או לא אטו סגולה יש בדבר. וי"ל הכונה ששלשתן ראו זא"ז היינו שכל אחד מהם רואה את זולתו יושב ועוסק בתורה וממנו יראה וכן יעשה אבל לא די בזה שאביו וזקנו תלמידי חכמים אלא דוקא ברואין זא"ז הלכה למעשה יושבים והוגים בתורה תמיד.

ויש להוסיף עוד דאמרו חז"ל (חולין ה.) דתנן סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה כדי שיהיו רואין זה את זה, ופירש"י שיהיו רואין זא"ז להיות שומעין איש את חבירו ומתוכחין זע"ז עד שתצא הוראה כהלכה. ולפי"ז יש לפרש רואין זה את זה כלומר שעוסקין בתורה יחד ומפלפלים האב עם בנו ובן בנו ואז יתקיים החוט המשולש לא במהרה ינתק, אבל בלאו הכי אינו מובטח שיהיו צאצאיו תלמידי חכמים. וזה יש לרמוז גם במ"ש ולמדתם אתם את בניכם, אתם חסר כתיב, היינו ולמדתם אַתֶּם את בניכם, כלומר תלמדו גם אתם לעיני בניכם ואז יתקיים בכם אין התורה פוסקת מזרעו.

